

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

ІСТОРІЯ ОДЕСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти,
спеціальності 032 Історія та археологія

ОДЕСА
ОНУ
2024

**УДК 378.4(477.74-25)-029:9»1817/2023»(076)
I-907**

Укладач:

В. М. Хмарський, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

О. Є. Музичко, доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

В. О. Кузнєцов, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри ботаніки, фізіології рослин та садово-паркового господарства.

*Рекомендовано вченою радою факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 8 від 29 червня 2023 р.*

I-907 **Історія** Одеського університету [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня освіти, спец. 032 «Історія та археологія» / уклад. В. М. Хмарський. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2024. – 24 с. – 0,7 МБ.

Методичні рекомендації, укладені згідно з програмою курсу «Історія Одеського університету», орієнтовані для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти, спеціальності 032 Історія та археологія. До уваги читачів пропонуються стислий огляд змісту курсу, тематика лекцій, практичних занять, рекомендована література та питання для підсумкового оцінювання.

УДК 378.4(477.74-25)-029:9»1817/2023»(076)

ЗМІСТ

Вступ	4
Зміст курсу	7
Програма навчальної дисципліни	13
Тематика практичних занять	16
Самостійна робота	18
Методи навчання	18
Форми контролю і методи оцінювання	18
Питання для підсумкового контролю	19
Методичне забезпечення	20
Рекомендована література	21

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Історія Одеського університету» належить до вибіркових дисциплін, що згідно з освітньо-професійною програмою та навчальним планом пропонується здобувачам для вибору у першому семестрі другого курсу навчання. Вона є певним доповненням і продовженням навчальної дисципліни «Вступ до фаху» та є своєрідною підготовкою до вибіркової навчальної дисципліни «Історія науки та освіти в Україні».

Метою навчальної дисципліни «Історія Одеського університету» є ознайомлення студентів з основними етапами становлення та розвитку першого закладу вищої освіти на півдні України, формування мотивації та готовності до самостійного пізнання проблем історії вищої освіти і науки, залучення їх до науково-дослідницької діяльності з означеного напрямку.

Завдання:

- формування розуміння генезису історико-педагогічного знання;
- набуття знань про чинники та основні етапи становлення та розвитку першого ЗВО на півдні України;
- формування уміння соціально-історичного аналізу змісту і форм організації освітнього та наукового процесу на прикладі Одеського університету;
- формування уміння самостійної науково-дослідницької діяльності.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

загальні, що формують здатності:

- зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.;

- застосовувати знання в практичних ситуаціях;
- цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність.

Спеціальні, що формують:

- усвідомлення зв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності;
- усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах;
- здатність до опрацювання предметних даних у регіональному контексті.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати :

- джерельну базу до вивчення курсу;
- історіографію з проблематики курсу;
- основні етапи становлення та розвитку першого ЗВО на півдні України;
- основні наукові школи Одеського (Новоросійського) університету, їх досягнення та представників.

вміти :

- здійснювати соціально-історичний аналіз змісту і форм організації навчального процесу і наукових досліджень в університеті на різних етапах розвитку;
- узагальнювати фактичний матеріал, набутий під час лекцій та самостійно опрацьованих джерел до курсу;
- застосовувати знання з методики наукових досліджень при опрацюванні різних джерел;
- робити висновки з вивченої теми.

Навчальна дисципліна передбачає, що в результаті підготовки, здобувачі мають знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему; розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності; виявляти зв'язки між процесами у

минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії; розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах; вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години/ 3 кредити ECTS (денне відділення: 30 годин – лекції, 6 годин – практичні заняття, 54 години – самостійна робота; заочне відділення: 8 годин – лекції, 4 години – практичні заняття, 78 годин – самостійна робота).

ЗМІСТ КУРСУ

Здобувачі повинні усвідомлювати, що навчальна дисципліна є втіленням політики пам'яті, що здійснюється в сучасному Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова. Одним з її проявів є історіографічне засвоєння його історії. Через це історія Одеського університету уявляє собою композицію трьох образів закладу освіти, що відображали три епохи, в які він існував: «імператорська» доба – від заснування у 1865 р. до втрати титулу імператорського та закриття у 1920 р.; «радянська» доба, що включає дискретний період (1920–1933), відновлення університету (1933–1941), евакуаційний під час Другої світової війни (1941–1944) та повоєнні десятиліття до розпаду СРСР (1991); сучасний період.

Університет був заснований в Одесі на базі Рішельєвського ліцею як Імператорський Новоросійський університет у складі трьох факультетів: історико-філологічного, фізико-математичного та юридичного. Ініціатива у відкритті належить відомому хірургу та педагогу М. Пирогову. Головний корпус (вул. Дворянська, 2) перейшов у спадок від Рішельєвського ліцею і знаходиться там досі. Тривалий час був єдиним закладом вищої освіти як на півдні України, так і всьому чорноморському узбережжю. Ректорами у 1865–1920 були І. Соколов, Ф. Леонтович, М. Головкінський, С. Ярошенко, І. Некрасов, Ф. Шведов, О. Деревицький, І. Занчевський, В. Петріашвілі, С. Левашов, Д. Кишенський, О. Доброклонський, А. Білімович, С. Солнцев.

Протягом перших десятиліть існування в університеті працювали видатні вчені та склались наукові школи та напрями. У 1867–1868 та 1872–1882 рр. працював основоположник еволюційної ембріології, мікробіології та імунології І. Мечников, згодом нобелівський лауреат (1908). З природничим відділом фізико-математичного факультету пов'язані імена таких вчених як засновник школи фізіологів І. Сеченов (1871-76), фундатор загальної і порівняльної ембріології О. Ковалевський, основоположник онтогенетичної морфології вищих організмів Л. Ценковський, засновник школи гідробіологів П. Бучинський, академік АН УРСР А. Сапегін. Випускниками цього відділу стали

майбутній академік, президент АН УРСР Д. Заболотний, відомий бактеріолог В. Хавкін.

На фізико-математичному факультеті працювали відомі геологи і географи М. Андрусов (член Петербурзької АН), М. Головкінський, О. Клосовський, А. Криштофович (згодом чл.-кор. АН СРСР), Р. Прендель, Г. Танфільєв, хіміки – О. Веріго, М. Зелінський, П. Мелікашвілі, фізики – О. Орлов (згодом акад. АН УРСР), М. Умов, Ф. Шведов, математики – А. Білімович (згодом акад. Сербської АН), В. Лігін, І. Слешинський, І. Соколов, С. Ярошенко. У кабінеті механіки працював Й. Тимченко, який винайшов механізм, що давав стробоскопічний ефект (перший у світі прототип кіноапарата). Випускниками факультету були нобелівські номінанти з фізики Л. Мандельштам, О. Фрумкін (тричі) та хімік Г. Стадніков.

На юридичному факультеті працювали такі правознавці як О. Богдановський, В. Палаузов (кримінальне право), Ф. Леонтович, О. Шпаков (історики права), П. Цитович, М. Дювернуа, О. Боровиковський (цивільне право), П. Казанський (міжнародне право), а також економісти М. Вольський, О. Косинський (один з 12 перших членів УАН у 1918), С. Солнцев (член ВУАН та АН СРСР).

На історико-філологічному факультеті переважали філологічні студії з якими пов'язані імена академіків – В. Істріна, Д. Овсянико-Куликовського, І. Ягича – та членів-кореспондентів – В. Григоровича, О. Кирпичникова, О. Томсона – Петербурзької АН. Проблемне поле істориків охоплювало античність та археологію (П. Брун, Н. Кондаков, О. Павловський, Ф. Успенський, Е. Штерн, В. Юргевич), візантієзнавство (майбутній академік Петербурзької АН Ф. Упенський, Н. Кондаков), історію церкви і християнських старожитностей (М. Красносельцев, О. Доброклонський), європейське середньовіччя (П. Біціллі, майбутній академік Р. Віппер, В. Крусман), новістику (О. Брікнер, В. Надлер, О. Трачевський, Г. Афанасьєв), русистику та україністику (М. Смирнов, Г. Перетяткович, О. Маркевич, І. Линниченко – член-кореспондент Петербурзької АН), теоретичні проблемам історичної науки та історіографії (О. Брікнер, О. Трачевський, Н. Кондаков, П. Ардашев, Є. Щепкін, Г. Афанасьєв), історичну геог-

рафії (Л. Воєводський, П. Брун), історичне краєзнавство (В. Надлер, А. Флоровський, О. Маркевич). В університеті діяло історико-філологічне товариство. Випускником факультету був історик М. Василенко – майбутній президент ВУАН.

У 1900 р. було відкрито медичний факультет, на якому розпочали свої дослідження О. Богомолець (майбутній президент АН УРСР), один з основоположників радянської терапевтичної школи М. Стражеско, В. Філатов (згодом академік АН УРСР та АМН СРСР, домінант на нобелівську премію), майбутній академік АН УРСР Ф. Яновський.

За радянської влади у 1920 Новоросійський університет закрито. На його базі було створено три нових інститути: медичний (ОМІ), утворений з'єднанням медичного факультету Університету з медичними жіночими курсами; фізико-математичний (ОФМІ) – через об'єднання фізико-математичних факультетів університету й вищих жіночих курсів (ОВЖК) і гуманітарно-суспільний (ОГСІ) – шляхом злиття історико-філологічних та юридичних факультетів університету й ОВЖК та приєднання Вищого міжнародного інституту (ОВМІ) та економічного факультету політехнічного інституту (ОПІ). У 1921 р. діяльність ОГСІ було припинено, а його базу розподілено між трьома інститутами: народної освіти (існував у 1920–1930), народного господарства (ОІНГ, 1921–1930) і археологічним (ОАІ, 1921–1922). До складу ОІНО перейшли три його відділення – історико-соціологічне, ідейно-літературне, філолого-лінгвістичне, які разом з цілковитим приєднанням ОФМІ склали факультет професійної освіти. Базовими структурами ОІНГ стали колишні юридичні факультети ІНУ і ОВЖК та економічний факультет ОПІ, виділені зі структури реорганізованого ОГСІ. Саме ОІНО можна вважати спадкоємцем ІНУ. ОІНО мав три національні відділи – український, російський і єврейський та мав у різний час такі підрозділи: факультети соціального виховання, що готував учителів початкових шкіл; професійної освіти, де були сектори біології, математики, історії, мови й літератури; політичної освіти із секторами музейно-архівно-бібліотечним і лекторським. У 1930 замість ОІНО створено три інші інститути: соціального виховання,

професійної освіти та фізико-хіміко-математичний. Врешті у 1933 інститут соціального виховання став педагогічним інститутом, а на базі двох інших створено Одеський державний університет.

Спочатку у складі університету було чотири факультети – математичний, фізичний, хімічний та біологічний, потім організувався ще й економічний (проіснував до 1937 р.) з відділом історії. У 1934 відкрито історичний і географічний факультети, у 1937 створено літературний (згодом перейменований на філологічний) з українським та російським відділами, у 1938 р. фізичний і математичний факультети об'єднано в один, а у 1939 відкрито заочний відділ і екстернат. До його складу ввійшли також фізико-технічний інститут Українфільму, філія Українського інституту математики і механіки, Ботанічний сад, астрономічна й геофізична лабораторії, філія Українського зоолого-біологічного інституту та наукова бібліотека колишнього ІНУ. Довоєнним університетом керували ректори І. Шмідт, М. Вайн-штейн, Ф. Пекарський.

У 30-ті роки низку викладачів було репресовано – академік ВУАН М. Слабченко, археолог М. Болтенко, проректор Д. Склярук, декани історичного факультету Д. Кипарисов та І. Сероглазов, декан географічного факультету Ш. Вишнепольський, завідувач кафедри історії України І. Погорілий, професори О. Сухов, М. Букатевич, психолог В. Герасименко, філософ Б. Меламед і історик В. Баршівський, викладач педагогіки С. Флякс та ін.

У роки Другої світової війни університет не припиняв своєї роботи. Наприкінці липня 1941 було прийнято рішення про евакуацію – опинився спочатку у Майкопі (1941-42), а потім у Байрам-Алі (райцентр Марійської області Туркменської РСР). На початок 1942/43 навчального року налічував лише 266 студентів та 8 професорів, 18 доцентів, 2 старших викладачів, 8 асистентів, 16 лаборантів. У серпні 1944 почалась реєвакуація. У 1945 р. присвоєно ім'я І. Мечникова. З 1939 по 1949 університетом керував М. Савчук.

В окупованій Одесі з кінця 1941 нова адміністрація відновила роботу університету у складі медичного, політехнічного та агрокультурного, а згодом історико-філологічного (з румунським відділом),

юридичного і точних наук факультетів. Були спроби відкрити богословський та філософський факультети. З наближенням Червоної армії припинив своє існування.

За післявоєнні десятиліття університет значно виріс, з'явилися нові навчальні корпуси та гуртожитки. Якщо в 1945/1946 навчальному році в ньому було близько 1500 студентів і 74 аспіранти, а освітній процес забезпечували 216 викладачів (25 професорів, 58 доцентів), то на 1990/1991 навчальний рік студентів налічувалося понад 10 тисяч (денний відділ разом з вечірнім та заочним), а викладачів 800 (між ними 94 професори, доктори наук і 488 доцентів, кандидатів наук). Наприкінці 80-х років університет складався з дев'яти факультетів: фізичний, механіко-математичний, хімічний, біологічний, геолого-географічний, історичний, юридичний, філологічний, романо-германської філології. Також до нього входили Науково-дослідний ін-т фізики, Астрономічна обсерваторія, обчислювальний центр, навчально-науково-виробничий та два інженерних центри і 17 проблемних та науково-дослідних лабораторій, Ботанічний сад, палеонтологічний, зоологічний і петрографо-мінералогічний музеї. У 1965 р. університет було нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора. У повоєнні десятиліття університетом керували ректори П. Іванченко, С. Лебедєв, О. Юрженко, О. Богатський, В. Сердюк.

Протягом 40-80-х років в університеті працювали три членкореспонденти АН УРСР – біолог В. Тульчинська, астроном В. Цесевич, хімік О. Богатський (1976 року став академіком), лауреати Державної премії СРСР фізики С. Андронаті, Е. Кирилов, І. Викулін, біолог В. Севастьянов, історик Д. Урсу, Державної премії УРСР – фізики В. Білоус, О. Ханонкін, В. Преснов, Ю. Ковальов, Державної премії ім. Т.Шевченка – філолог В. Фащенко, премії ім. К. Ушинського психолог Д. Елькін (тричі). Серед випускників університету – директор науково-дослідного інституту біології південних морів АН УРСР академік Ю. Зайцев, заступник директора Інституту історії України НАН України С. Кульчицький, академік НАН України, віце-президент НАНУ І. Курас.

За роки незалежності України університет адаптувався до нових соціально-економічних обставин і продовжив свій розвиток у нових суспільно-політичних умовах. У 2000 йому було надано статус національного. 18 травня 2003 університет одним з перших в Україні підписав Болонську декларацію. В університеті на початку 10-х рр. ХХІ ст. навчалось понад 15 тис студентів, працювало понад 1300 викладачів, з яких понад 200 докторів, професорів. Економічна криза, воєнні дії та кризові явища в освітянській сфері призвели до низки проблем, зокрема складного фінансового стану, скорочення чисельності здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників. Незважаючи на це університет шукає і знаходить нові можливості для розвитку. Член-кореспондентами НАНУ стали філолог Ю. Карпенко та біолог В. Іваниця. З 1991 Державні премії України здобули фізики Ш. Курмашев, Г. Попов, В. Сминтина, хіміки С. Андронаті, М. Лук'яненко, геологи І. Зелінський, Є. Черкез, географ Г. Швєбс, історик В. Станко. Ректори – І. Зелінський (1987–1995), В. Сминтина (1995–2010), І. Коваль (2010–2020) та В. Труба (з 2021 р.).

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Здобувачі мають звернути увагу, що навчальна дисципліна складається з трьох змістових модулів. Перший присвячений теоретичним питанням, сучасному університету та політиці пам'яті у ньому, а другий і третій – історії закладу вищої освіти – відповідно імператорському та радянському періодам.

Змістовий модуль 1.

Сучасний університет та культура пам'яті

Тема 1. Університет як продукт цивілізаційного розвитку людства

Мета та завдання курсу. Університет як продукт цивілізаційного розвитку людства. Знакові університети світу та України в історичному контексті. Історична політика в університетах. Мережа закладів вищої освіти в одеському регіоні та місце у ньому Одеського університету.

Тема 2. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова сьогодні

Сучасна доба та основні віхи історії університету. Інституційний розвиток ОНУ (1991–2022). Структура та керівництво університету. Основні параметри розвитку університету. Матеріально-технічна база та повсякденне життя. Організація освітнього процесу. Гуманітарні та суспільствознавчі науки. Природничі та точні науки. Визначні діячі освіти та науки.

Тема 3. Історіографічне засвоєння історії Одеського університету

Історіописання в імперську добу. Праця О. Маркевича на 25-річчя та стаття М. Попруженко на 50-річчя університету. Написання історії університету в радянську добу. Ювілейні видання на 75-, 100-, 125-річчя університету. Сучасні історії університету. Ювілейні видання на 135- та 150-річчя університету. Довідкові та меморіальні видання з історії університету.

Тема 4. Місця пам'яті в Одеському університеті

Музеї університету як місця пам'яті. Музейна експозиція з історії університету. Мінералогічний, зоологічний та палеонтологічний музеї. Музей рідкісної книги.

Історична політика та місця пам'яті у структурних підрозділах. Написання історії підрозділів та біографій визначних постатей. Проведення іменних конференцій. Локальні музейні експозиції. Іменні аудиторії.

Змістовий модуль 2.

Історія Одеського університету: Імператорський Новоросійський

Тема 5. Передумови виникнення університету в Одесі

Розвиток освіти та науки в Російській імперії у першій половині XIX ст. Рішельєвський ліцей як попередник університету. Боротьба за створення університету в Одесі.

Тема 6. Інституційний розвиток ІНУ

Основні віхи історії університету в імперську добу. Керівництво університетом. Структура університету.

Матеріально-технічна база та повсякденне життя ІНУ. Навчальні корпуси університету. Забезпечення освітнього процесу та наукових досліджень. Фінансова складова. Повсякденне життя викладачів, персоналу та студентів.

Тема 7. Організація освітнього процесу та розвиток науки в ІНУ

Юридична освіта та науки. Гуманітарна освіта та науки (філологія, історія, філософія, психологія, богослов'я). Природничі (біологія, науки про землю, фізика, хімія), точні (математика) науки та освіта. Медична освіта та науки. Визначні науковці.

Змістовий модуль 3.

Історія Одеського університету: радянський державний

Тема 8. Дискретний період та відновлення університету (1920–1945)

Характеристика епохи та причини закриття університету. Одеський інститут народної освіти як латентний університет. Проблема ін-

ституційної спадкоємності між ІНУ та Одеським державним університетом.

Відновлення університетської освіти в Одесі. Становлення ОДУ. Політичні репресії в СРСР та Одеський університет. Випробування ОДУ під час Другої світової війни. Університет в евакуації. Університет Трансністрії в Одесі. Повернення ОДУ до Одеси.

Тема 9. Інституційний розвиток ОДУ імені І. І. Мечникова (1945-1991)

Основні віхи історії університету у радянську добу. Керівники університету. Структура університету. Матеріально-технічна база. Навчальні корпуси університету. Забезпечення освітнього процесу та наукових досліджень. Фінансова складова. Повсякденне життя викладачів, персоналу та студентів.

Тема 10. Організація освітнього процесу та розвиток науки в ОДУ імені І. І. Мечникова

Вплив радянської ідеології на освіту та науку. Організація освітнього процесу. Природничі (фізика, хімія, геологія, географія, біологія) та точні (механіка, математика, інформатика) науки. Гуманітарні (філологія, історія, філософія, психологія, педагогіка) та суспільствознавчі (право, економіка, соціологія) науки. Визначні науковці Одеського університету.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1

Історіографія історії Одеського університету

1. Історіописання історії університету в імператорську добу.
2. Образи імператорського та радянського університету в радянську добу.
3. Історія університету очима сучасних істориків.

Література:

1. Історія Одеського університету за 100 років / Н. І. Букатевич, В. П. В'язовський, І. М. Дузь [та ін.], відп. ред. О. І. Юрженко. Київ : Київський ун-т, 1968. 423 с.
2. Коваль І. Історіографічне осмислення історії Одеського університету: віхи, люди, тексти, підсумки / І. Коваль, В. Хмарський // *Краєзнавство*. 2015. № 1–2. С. 89–98.
3. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Історія та сучасність (1865–2015) / кол. авт.; гол. ред. І. М. Коваль; Одеський нац. ун-т імені І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2015. 964 с.
4. Маркевич А. Двадцятипятилетие Императорского Новороссийского университета: ист. зап. и академ. списки. Одесса : Экон. тип., 1890. 15, 734, 10 с.

Заняття 2

Визначні науковці Одеського університету

1. Нобелівські сторінки Одеського університету.
2. Президенти академії наук України та Одеський університет.
3. Науковий Олімп Одеського університету: члени та члені-кореспонденти академій.

Література:

1. Золоті імена Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Одеса, 2016.
2. Музичко О. Є., Синявська О. О., Хмарський В. М. **Honoris causa: почесні члени, доктори, професори Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова : біограф. довідник.** Одеса : ОНУ, 2020. 305 с.

3. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Історія та сучасність (1865–2015) / кол. авт.; гол. ред. І. М. Коваль; Одеський нац. ун-т імені І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2015. 964 с.
4. Співробітники Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова – лауреати державних нагород України. Одеса, 2010.

Заняття 3

Інституційний розвиток Одеського університету

1. Організаційна структура Одеського університету в імператорський період.
2. Дискретний період: інституційний перехід від імператорського до радянсько-го університету.
3. Еволюція інституційних структур університету у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть.

Література:

1. Історія Одеського університету за 100 років / Н. І. Букатевич, В. П. В'язовський, І. М. Дузь [та ін.], відп. ред. О. І. Юрженко. Київ : Київський ун-т, 1968. 423 с.
2. Левченко В. В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920–1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту: монографія. Одеса : ТЕС, 2010. 428 с.
3. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Історія та сучасність (1865–2015) / кол. авт.; гол. ред. І. М. Коваль; Одеський нац. ун-т імені І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2015. 964 с.
4. Одеському національному університету імені І. І. Мечникова – 145: Лібрето напередодні славетного ювілею: [науково-популярний нарис] / О. Б. Дьомін, В. М. Хмарський. Одеса: Астроспринт, 2010. 48 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота включає час на підготовку до практичних занять (див. «Рекомендована література. Основна»), виконання індивідуального самостійного завдання (див. «Рекомендована література. Додаткова»). Самостійна робота на заочному відділенні передбачає підготовку до кожної з тем через опанування літератури із запропонованого списку (див. «Рекомендована література. Основна») та підготовку до заліку. Передбачається написання реферату, присвяченого одній з персоналій. У ньому студент має продемонструвати уміння розкривати біографію визначної особи на тлі епохи, а також уникати «іконографічності», намагатись представити біографію як життєву драму.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час вивчення курсу використовуються різні методи навчання у вищій школі. Пояснювально-ілюстративний метод та метод проблемного викладу використовуються під час лекцій для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків, що наводяться у лекційній частині курсу. Евристичний метод допомагає в організації активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань. Дослідницький метод використовується під час самостійної підготовки студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, готуючись до контрольної роботи та виконуючи індивідуальне навчально-дослідне завдання.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль включає поточне та підсумкове оцінювання. Форма поточного контролю на лекціях та практичних заняттях – усне опитування. Форма підсумкового контролю – іспит. Для бажаних поліпшити поточні та фінальні показники передбачається написання реферату на задану тему.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Історичні умови створення в м. Одесі Рішельєвського ліцею.
2. Особливості організації освітнього процесу в Рішельєвському ліцеї.
3. Діяльність Рішельєвського ліцею у період 1837–1856 рр.
4. Науково-педагогічна діяльність видатних науковців, які працювали в Рішельєвському ліцеї (за вибором).
5. Становлення і розвиток Новоросійського університету (1865–1915 рр.).
6. Новоросійське товариство природознавців як нова форма організації наукових досліджень.
7. Поняття «наукова школа». Соціально-історичні умови виникнення наукових шкіл, види наукових шкіл.
8. Становлення і розвиток гуманітарних наук в ІНУ (1865–1915 рр.).
9. Становлення і розвиток природничих наук в ІНУ (1865–1915 рр.).
10. Виникнення та особливості функціонування закладів вищої освіти у м. Одеса у 1920–1930 рр.
11. Передумови створення Одеського державного університету (1933 р.).
12. Ідеологічна складова життєдіяльності університету. Репресії проти викладачів і студентів (1933–1941).
13. Освітній процес та наукові досягнення вчених університету (1933–1941 рр.).
14. Науково-педагогічна діяльність ОДУ в евакуації в м. Майкоп (Краснодарський край).
15. Науково-педагогічна діяльність ОДУ в евакуації в м. Байрам-Алі (Туркменська РСР).
16. *Universitatea din Odesa* в окупованому м. Одеса.
17. Відновлення діяльності університету в Одесі (1944–1945 рр.)
18. Діяльність Одеського державного університету імені І. І. Мечникова у 1945–1991 рр.
19. Особливості життєдіяльності університетської корпорації у повоєнне двадцятиліття і в період «розвинутого соціалізму».
20. Характеристика наукових шкіл університету (за вибором).

21. Освітня і наукова діяльність гуманітарних факультетів ОНУ імені І. І. Мечникова (за вибором).
22. Освітня і наукова діяльність природничих факультетів ОНУ імені І. І. Мечникова (за вибором).
23. Освітня і наукова діяльність факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова.
24. Освітні, наукові, культурно-просвітницькі підрозділи університету.
25. Виникнення і становлення закладів вищої освіти в Одесі у 1865–1920 рр.
26. Становлення радянської системи закладів вищої освіти на Одещині у 1931–1945 рр.
27. Розвиток радянської системи закладів вищої освіти на Одещині у 1946–1991 рр.
28. Розбудова системи закладів вищої освіти на Одещині у період незалежності України.
29. Одеський державний університет імені І. І. Мечникова у 1991–2000 рр.
30. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова у ХХІ столітті.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичне забезпечення кафедри, робоча програма навчальної дисципліни, силабус.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Коваль І. М., Хмарський В. М. Історіографічне осмислення історії Одеського університету: віхи, люди, тексти, підсумки. *Краєзнавство*. 2015. № 1–2. С. 89–98.
2. Музичко О. Є., Синявська О. О., Хмарський В. М. Honoris causa: почесні члени, доктори, професори Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова : біограф. довідник. Одеса : ОНУ, 2020. 305 с.
3. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Історія та сучасність (1865–2015) / кол. авт.; гол. ред. І. М. Коваль; Одеський нац. ун-т імені І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2015. 964 с.
4. Хмарський В. Мережа закладів вищої освіти Одещини: до питання про хронологію та динаміку формування. *Південь України у вітчизняній та європейській історії: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції [зб. наук. праць] (13–14 вересня 2018 року, м. Одеса)* / ред. кол.: В. Л. Цубенко та ін. Одеса : Екологія, 2018. С. 13–22.
5. Хмарський В. М. Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022.
URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=75022 (дата звернення: 30.08.2023)
6. Хмарський В. Проблемні питання заснування закладів вищої освіти Одеси як елемент їхньої політики пам'яті. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: збірка наукових праць*. Вип.7. / відп. ред. М. І. Михайлуца. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. С. 545–550.
7. Хмарський В. М. Ювілеї університету у контексті їхніх епох. *Ювілейна збірка наукових праць, присвячена 150-річчю Одеського національного університету імені І. І. Мечникова* / Гол. ред. І. М. Коваль; ред. колегія: В. О. Іваниця, В. М. Хмарський, відповідальний секретар О. І. Драгуновська. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2015. С. 9–17.

Додаткова

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Випускники Одеського (Новоросійського) університету: енциклопед. словник. Вип.1. Одеса : Астропринт, 2005. 264 с.; Вип.2. Одеса : Астропринт, 2010. 230 с.
3. Випускники Одеського національного університету імені І. І. Мечникова: енциклопед. словник. Одеса : ОНУ, 2019. 700 с.
4. Золоті імена Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2016. 206 с.

5. Історія Одеси / Колектив авторів. Голов. ред. В. Н. Станко. Одеса : Друк, 2002. 560 с.
6. Історія Одеського університету (1865-2000). Одеса : Астропринт, 2000. 226 с.
7. Історія Одеського університету за 100 років / Н. І. Букатевиц та ін.; відп. ред. О. І. Юрженко. Київ : Київський ун-т, 1968. 423 с.
8. Каленюк І. С., Куклін О. В. Розвиток вищої освіти та економіка знань. Київ : Знання, 2012. 343 с.
9. Крізь призму пам'яті і часу: Одеський Рішельєвський ліцей у спогадах сучасників: [від ліцею до ун-ту]: до 200-річчя від дня засн. / [авт.-упоряд. О. О. Синявська]; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса: Бондаренко М. О., 2017. 298 с.
10. Левченко В. В. Історія Одеського інституту народної освіти (1920-1930 рр.): позитивний досвід невдалого експерименту: монографія. Одеса : ТЕС, 2010. 428 с.
11. Музичко О. Є., Синявська О. О., Хмарський В. М. Статус honoris causa в історії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (XIX–XXI ст.). *Сторінки історії*. 2022. № 54. С. 314–330.
12. Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова за роки незалежності України 1991–2005 рр. / голов. ред. В. А. Сминтина. Одеса : Астропринт, 2005. 552 с.
13. Одеському національному університету імені І. І. Мечникова – 145: Лібрето напередодні славетного ювілею: [науково-популярний нарис] / О. Б. Дьомін, В. М. Хмарський. Одеса : Астропринт, 2010. 48 с.
14. Професори Одеського національного університету імені І. І. Мечникова: біогр. довід.: у 2 т. Т. 1 : Ректори (1865–2020). Одеса : ОНУ, 2020. 160 с.; Т. 2 : Професори (2005-2020). Одеса : ОНУ, 2020. 334 с.
15. Професори Одеського (Новоросійського) університету : біогр. словник : у 4 т. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Наук. б-ка ; відп. ред. В. А. Сминтина ; заступ. відп. ред. М. О. Подрезова ; упоряд.: В. П. Пружина, В. В. Самодурова. 2-е вид., доп. Т. 1 : Ректори. Одеса : Астропринт, 2005. 124 с.; Т. 2 : А-І. Одеса : Астропринт, 2005. 509 с.; Т.3 : К-П. Одеса : Астропринт, 2005. 597 с.; Т.4 : Р-Я. Одеса : Астропринт, 2005. 629 с.
16. Співробітники Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова – лауреати державних нагород України. Одеса : Астропринт, 2010. 144 с.
17. Хмарський В. Новоросійський університет за перші 50 років (1865–1915): візія Михайла Попруженка. *Південь України у вітчизняній історії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Одеса, 22–23 листоп. 2012 р.): зб. наук. праць / ред. кол. : В. С. Доро-феєв (голов. ред.), Є. В. Клименко, А. В. Гришин та ін. Одеса : Астропринт, 2012. С.20–24.
18. Юрженко О., Першина З., В'язовський Г. Одеському університету – сто років. Одеса : Маяк, 1965. 99 с.

Інформаційні ресурси

- Бібліотека кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін ОНУ імені І. І. Мечникова
- Матеріали НБ ОНУ імені І. І. Мечникова

Інтернет-ресурси:

1. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
URL: <http://onu.edu.ua/ua/>
2. Сайт Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова <http://library.onu.edu.ua/ua/>

Навчальне видання

ІСТОРІЯ ОДЕСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти,
спеціальності 032 Історія та археологія

Електронне практичне видання

Укладач

Хмарський Вадим Михайлович

В авторській редакції

Затвердж. авт. 15.03.2024. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням
для читання файлів формату PDF.
Обсяг 0,7 МБ. Зам. № 2767.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua